

MOJE ISKUSTVO ISKLJUČENJA KATOLIČKOGA BOGOSLOVNOG FAKULTETA IZ SVEUČILIŠTA U ZAGREBU I PONOVOG UKLJUČENJA

Ivan GOLUB

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
ivan.golub@zg.t-com.hr

Svjedok sam i iskusnik isključenja Katoličkoga bogoslovnog fakulteta iz Sveučilišta u Zagrebu 1952. godine i njegova uključenja 1990. godine. Isključenje sam doživio kao student, a uključenje kao profesor Katoličkoga bogoslovnog fakulteta. Prof. dr. Jaroslav Šidak s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u Spomenici o 300. godišnjici Sveučilišta, pišući o Katoličkome bogoslovnom fakultetu smjelo je i istinito napisao da je Katolički bogoslovni fakultet bio isključen iz Sveučilišta *de facto* ali ne *de iure*. Mene je kao profesora tada još isključenog Katoličkoga bogoslovnog fakulteta pozvao na suradnju u spomenutoj spomenici u dionici o Katoličkome bogoslovnom fakultetu. Jednom mi je ispriповjedio kako je bio zatražen da kao povjesničar piše o banu Josipu Jelačiću ususret uklanjanju njegova spomenika s glavnog trga u Zagrebu. No on je to odbio. I kao urednik *Historijskog zbornika* objavljivao je smjelo znanstvene radove profesora Katoličkoga bogoslovnog fakulteta. Tako moje radove i rad prof. Franje Šanjeka. Rekao mi je da nije vjernik, no u njegovu susjedstvu da živi žena bolesna, siromašna koja sve smireno podnosi zahvaljujući svojoj vjeri. »To je«, reče mi prof. Šidak, »za nj razlog da, makar nije vjernik, nikad ne baci kamena na vjeru, religiju.«

Posljedice isključenja Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta smo, da se tako izrazim, »osjetili na svojoj koži« kako studenti, tako profesori, kao i sama ustanova. Neposredna posljedica isključenja bio je naprasan poziv studentima teologije, sred akademske godine, na odsluženje vojnoga roka. Svi su studenti Sveučilišta imali odgodu odlaska u vojsku do završetka studija i tad su imali skraćen rok na godinu dana, dok je puni rok bio dvije godine.

Studentima teologije kraći je rok bio uskraćen. Osjetili smo da smo neravnopravni, obespravljeni zato što smo studenti teologije. Dakako, morali smo smjestiti u vojsku. »Mili moji kuda koji« – reklo bi se. Ja sam s Jožom Frkinom, Marijanom Šoljićem, Ivanom Mustakom i Ladislavom Lovrenčićem bio upućen u Beograd u kasarnu barake Franca Rozmana. Svaki od bogoslova mogao bi ispriповјediti svoje iskustvo iz vojske. Ja sam svoje napisao, dijelom, u svojoj životopisnoj knjizi *Običan čovjek*, prvo izdanje, Zagreb, 2013., drugo dopunjeno izdanje Zagreb, 2014., str.104–112. U objavljenom životopisu pokojnog župnika, monsinjora Josipa Frkina, koji mi je darovao njegov brat fra Vatroslav Frkin, moj nekoć učenik, pročitao sam kakve su zamke u vojci postavljali Josipu Frkinu da ga odvrate od povratka u bogosloviju po odsluženju vojnog roka. A jedan sudrug iz zagrebačke bogoslovije mi je pripovijedao kako su mu u vojsci namjestili fotografije, koje da će ga kod njegovih crkvenih poglavara »ozloglasiti«, i tražili od njega da se ne vraća u bogosloviju po odsluženju vojnog roka, inače će fotografije poslati njegovim poglavarima. Na to je on rekao neka ih samo pošalju, ali da se on vraća u bogosloviju. On je postao biskup i sada je biskup u miru. Na osobnom kartonu, neke vrste osobniku, koji je Vojni odsjek poslao jedinici, u kojoj je dotični služio vojni rok, pisalo je, olovkom, »pop«. Oficir u Beogradu je to pročitao ne kao latiničko nego ćiriličko pismo. Pozvao je dotičnog vojnika bogoslova i upitao ga: »Što ti je to ror?« A on je zatamljujući smijeh odgovorio: »Ne znam.« Vidjevši da nas oficiri čudno pogledavaju, mi bogoslovi smo im se, na moj prijedlog, predstavili kao studenti teologije. Oficir KOS-a (Kontraobavještajna služba) na kulturno-prosvetnom času rekao je vojnicima: »Drugovi, ovde su sveštenici u četi. Da ih nitko radi toga ne zadirkuje. Bit će kažnjen. Ako oni ne prijave tko ih zadirkuje što su sveštenici, bit će oni kažnjeni.«

Nedavno mi je telefonom Mato Filaković, »ratni drug« iz vremena kad sam »otišao u prekomandu« iz Beograda u Zemun, ispriповјedio kako im je komandir čete rekao: »Najprije Tito, onda otac.« U vojsci sam bio zadužen, nakon vojne obuke, nepismene učiti čitati i pisati. Školarce sam pak poučavao engleski. Pojedine oficire sam poučavao matematiku.

Bio sam u vojnom rodu inženjerije, inženjerac. Skoro sam poginuo kod razminiranja minskog polja. I skoro sam se utopio u rijeci. Kao stražar na pontonu na Savi pao sam u mrzlu Savu. Neplivač, u vojnoj odori. Kad sam se izvuкао namočen do niti, trčao sam do stražarnice da spriječim možebitnu upalu pluća. Puhala je naime košava, propuhala me. I nije se ništa dogodilo. Bio sam opet na sljedećoj smjeni na straži na pontonu. Jedino sam pomno pazio kako silazim u sklopni čamac, da opet ne padnem u rijeku.

U vojsci se nije smjelo javno očitovati vjeru: prekrižiti se prije i poslije jela, moliti vidljivo držanjem ili riječima, držati vjersko štivo. Povremeno sam – kad smo nedjeljom imali slobodan izlaz u grad – otišao krišom u crkvu Krista Kralja. Pazio sam da me tko ne opazi. Misu sam iz sakristije pratio. Kako sam gorljivo molio! Čeznuo za pričešću! Naviknut u sjemeništu na svagdanju misu pomalo sam »otvrdnuo«. *Quotidiana villescunt*. U vojsci mi se javila, vratila glad za »kruhom nebeskim«. Župnik je bio, ako se ne varam preč. Petlić. Na blagdane, kao Božić, Bogojavljenje nije se smjelo ničim pokazati da je blagdan. Ja sam se domislio pa sam na Božić učinio što ni jednog dana ne činim: zapalio sam cigaretu. Prijala mi je. Zapalio sam je i na Bogojavljenje – Tri kralja. Bio bih je rado zapalio i dan potom, makar nije blagdan. Znao sam, ako to učinim, prometnuti ću se u pušača. Nisam se propužio.

Bogoslov Ivan Mustak bio je trpezarac u trpezariji, blagovaonici. Pripovijedao mi je, kako su vojnici iscrpljeni od gotovo cjelodnevnog istovarivanja ugljena na beogradskom kolodvoru kasno došli na objed. Bio je za objed grah s mesom. Bio je Veliki petak ili Pepelnica. Uzeli su bez riječi kruh i ostavili netaknuto meso i grah. Svjedoci vjere činom. Bez riječi.

Nakon godine dana služenja vojnoga roka nas bogoslove kao i druge studente otpustili su iz vojske. S vojnom knjižicom u ruci zvanom »bukvica« vratio sam se sretan doma. No nakon mjesec dana dobio sam poziv da se javim na vojnom odsjeku u Đurđevcu, gdje sam se vojno vodio, s dokumentacijom o školovanju i studiju. To nije slutilo na dobro. Razroki kapetan je pogledao svjedodžbu Nadbiskupske klasične gimnazije u Zagrebu i indeks sa studija na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i rekao da se te škole ne priznaju, da trebam služiti puni vojni rok od dvije godine. I dao mi je voznu kartu za Beograd na isto mjesto gdje sam bio prije. Da li on ili oficir u Beogradu, ne sjećam se točno, uzeo mi je iz ruku vojnu knjižicu »bukvicu« i razderao je preda mnom nad košem za smeće. Bilo mi je kao da mi dere kožu. Kad sam se iz Đurđevca vratio kući u Kalinovac i pokazao majci voznu kartu za Beograd, rasplakala se, a onda se uskoro smirila: »Žal mi je kaj moraš iti nazaj vu vojsku, ali bi mi bilo još više žal da ostaviš bogosloviju samo kaj ne bi išel nazaj vu vojsku.«

Vratio sam se u istu kasarnu, u istu četu. U očima vojnika pa i oficira čitao sam začuđenost. Nisam se tužio, nisam se sporio. Bio sam oprezan. Jedino sam smireno tražio da se mjesec dana što sam proveo doma, uračuna u vojni rok od dvije godine, jer nisam »svojom krivnjom« bio doma.

Otišao sam u vojsku 1952., vratio se 1954. godine. Iz zavjetrine Nadbiskupskoga bogoslovskeg sjemeništa na Kaptolu istjeran sam na vjetrometinu

vojničkog života. Ojačao sam tjelesno i duhovno kao stablo što ga povija vjetar, ali ga ne slomi, kao svijeca na propuhu, ali neugašena.

Isključenjem iz Sveučilišta Katolički bogoslovni fakultet ostao je bez sredstava, profesori i djelatnici nisu dobivali plaću. Prof. dr. Antun Ivandija, kanonik, predlagao je da zagrebački nadbiskup imenuje profesore koji su bili svećenici Zagrebačke nadbiskupije, kanonicima Prvostolnoga Kaptola i tako ih stambeno i prehrambeno zbrine. To se nije ostvarilo. Redovnici profesori bili su u svojim samostanima stambeno i prehrambeno zbrinuti. Umirovljeni profesori, koji su imali državnu mirovinu, predavali su besplatno. U vrijeme kad sam ja bio prodekan – tada je prodekan bio »ministar financija« – uvedeno je skupljanje – kolekta za Fakultet, oko koje se osobito trudio dekan Tomislav Šagi-Bunić. Biskupi su prihvatili prijedlog Vijeća Fakulteta da se uvede jedne nedjelje u mjesecu rujnu u crkvama sabiranje novčanih priloga za Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu, tada jedini Katolički bogoslovni fakultet u Hrvatskoj. Jedne godine nam je rekao dekan Fakulteta na početku ljeta da u blagajni nema ni dinara i nitko za ljetne mjesece neće ništa dobiti. Treba čekati do rujna, dok ne prođe kolekta. Dijelili smo sudbinu naroda, vjernika. Njihova oskudica bila je naša oskudica. Udivljenje prema ljudima, vjernicima koji su shvatili i prihvatili da treba pomoći Katolički bogoslovni fakultet. Doživljavali su ga kao svoj. Kad je Fakultet uključen u Sveučilište, kolekta je ukinuta. Prof. Tomislav Šagi-Bunić je poslije rekao da ju možda nije trebalo posvema ukidati. Bila je doista sveza s vjernicima. Doživljavali su fakultet kao dio sebe. Isključenje Katoličkoga bogoslovnog fakulteta iz Sveučilišta u Zagrebu bilo je (posebno) uključanje Fakulteta u mjesnu Crkvu. I u opću Crkvu, jer je Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu nakon isključenja iz Sveučilišta, temeljem povijesnoga i stečenoga prava nastavio raditi kao crkvena visokoškolska ustanova.

Uspostavom samostalne i neovisne Republike Hrvatske 1990. godine pokrenuto je pitanje ponovnog uključanja Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Sveučilište iz kojega je 1952. godine bio isključen. Pitanje nije bilo da li ga uključiti nego kako ga uključiti. Na Fakultetu smo profesori razgovarali o raznim mogućim oblicima, načinima uključanja. Ostvaren je zacijelo najbolji način. Izvršno Vijeće Sabora Republike Hrvatske je 1990. godine proglasilo ništavnim rješenje vlade Narodne Republike Hrvatske iz 1952. godine, kojom se isključuje Katolički bogoslovni fakultet iz Sveučilišta u Zagrebu.

U vrijeme povratka, ponovnog uključanja Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Sveučilište, dekan Fakulteta prof. dr. Tomislav Šagi-Bunić donio nam je vijest da se u Senatu Sveučilišta govorilo o tome da prvi rektor Sveučilišta po povratku Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Sveučilište bude profe-

sor toga fakulteta, kako bi se i na taj način ispravila nepravda nanесena isključenjem Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta iz Sveučilišta. On je, reče, naveo u tom spletu imena dvojice profesora Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Ivana Goluba i Franju Šanjeka, koji su prisutni i u inozemnom znanstvenom svijetu. To se nije ostvarilo.

Pomišljao sam ne bi li tom prilikom trebalo osnovati katoličko sveučilište, osobito kad imamo na fakultetu institute nalik fakultetima. Mađari koji su kao Katolički bogoslovni fakultet za komunističke vladavine bili isključeni iz Sveučilišta, nadolaskom demokracije nisu se u nj vratili, već su osnovali svoje vlastito katoličko sveučilište. Česi pak, koji su za vrijeme komunizma bili u državnom sveučilištu, zbog gorkih iskustava dolaskom slobode nisu htjeli u njemu ostati.

Skupština Sveučilišta u Zagrebu je 1991. godine donijela odluku kojom se utvrđuje da je Katolički bogoslovni fakultet član Sveučilišta u Zagrebu u neprekinutom trajanju od utemeljenja 1874. godine do sada. A dana 11. ožujka 1996. godine potpisan je *Ugovor o položaju i djelovanju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu* – upravo prije dvadeset godina. Potpisali su ga rektor Sveučilišta, *rector magnificus* prof. dr. Marijan Šunjić, dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta, *decanus spectabilis* prof. dr. Franjo Šanjek, predsjednik Sabora Republike Hrvatske akademik Vlatko Pavletić te nadbiskup zagrebački i veliki kancelar Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Franjo Kuharić. Postavljene su neke vlastitosti Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta. Možda je trebalo kao vlastitosti sačuvati i dotadanji način biranja dekana između redovitih i izvanrednih profesora bez kandidiranja i natječaja i zadržati habilitacijski postupak i habilitacijsku radnju.

Uključenjem u Sveučilište Katolički bogoslovni fakultet dobio je novčana sredstva – profesori i djelatnici plaću, umirovljenici mirovinu, fakultetska izdanja potporu. Otvorila se međufakultetska suradnja. Ja sam na Hrvatskim studijima – *Studia croatica*, u vrijeme njihova osnutka, predavao predmet/kolegij o Jurju Križaniću. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu bio sam član povjerenstva za magisterij Bratoljuba Lučina o Marku Maruliću, za rad rađen pod vodstvom red. prof. dr. Darka Novakovića. Bio sam također član povjerenstva za doktorat Vesne Tuđina Gamulin o Marku Antunu de Dominisu, za rad rađen pod vodstvom red. prof. dr. Branka Despota. Bio sam i član povjerenstva za doktorat Nevenke Videk o sv. Franji Asiškome u hrvatskoj književnosti, za rad izrađen pod vodstvom red. prof. dr. Mirka Tomasovića. Sva tri spomenuta mentora/moderatora postali su akademici. Kad sam dobio poziv Fakulteta političkih znanosti da budem član povjerenstva magi-

starskog ispita prošla mi je glavom misao kako je do uključenja Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Sveučilište bilo nezamislivo da se profesora teologije poziva na Fakultet političkih nauka. Goran Sunajko, apsolvent posljediplomskog studija Hrvatska i Europa (o)branio je magistarski rad: »Pojam političke teologije i ideja slavenskog jedinstva: studija o Jurju Križaniću«, rađen pod vodstvom akademika Zvonka Posavca. Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu kod doktorskog ispita jedan član Povjerenstva bio bi iz drugog nekog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Blagodati su to ponovnog uključenja Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Sveučilište u Zagrebu.

Bio sam član Matičnog povjerenstva za područje humanističkih znanosti, polje filozofije i teologije. Matično povjerenstvo je stručno povjerenstvo koje daje mišljenje ispunjavaju li pristupnici minimalne uvjete u postupku izbora u znanstveno nastavno ili nastavno zvanje (docent, izvanredni profesor, redoviti profesor...). Na sjednicama koje su se održavale svaka tri mjeseca u palači Rektorata Sveučilišta pokazala se, uvjerio sam se, iskonska, vjekovna srodnost filozofije i teologije.

Kad sam kao student iskusio 1952. godine posljedice isključenja Katoličkoga bogoslovnog fakulteta iz Sveučilišta u Zagrebu, nisam, reklo bi se, mogao ni sanjati da ću kao sveučilišni profesor za pedeset godina, izabran od Sveučilišnog senata za zaslužnog, doživotnog profesora *professor emeritus*, dana 6. studenoga 2002. godine na svečanoj sjednici Sveučilišnog senata u 333. akademskoj godini zagrebačkog sveučilišta iz ruku rektorice Sveučilišta dobiti ovu povelju:

»Prof. dr. sc. Ivan Golub redoviti profesor u miru Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, izabran je u počasno zvanje *professor emeritus* zbog zasebnih zasluga za napredak i razvitak Sveučilišta u Zagrebu te međunarodno priznatu nastavnu i znanstvenu izvrsnost, posebice u humanističkom znanstveno-nastavnom području.«

U Zagrebu, 11. ožujka 2016. Na 20. godišnjicu potpisivanja *Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu*.